

Er wordt wel eens een jaartje overgeslagen, maar al twintig jaar is het traditie dat de regenten, aangesloten bij de stichting Haarlemse Hofjes, in het na-jaar ergens in het land een hofjeswandeling maken. Doesburg, Dordrecht, Utrecht, Alkmaar en Den Haag stonden al eens op het programma.

Dit jaar was de hofjestocht in eigen stad en dat was een doorslaand succes. Startpunt op zaterdag 17 oktober is het hofje 'In den Groenen Tuyn' waar maar liefst 35 regenten plus aanhang met een lunch worden ontvangen.

> Lees verder op pagina 2 >

Hofjestocht in eigen stad

Het jaar loopt op zijn eind. De novemberstorm heeft de bladeren weggeblazen, het seizoen van de melancholie ligt bijna achter ons. Hoewel niets makkelijker wegdrijft en achter brede luchten oplost, bieden 'ze' ook troost. Woorden! In dit herfstnummer branden kaarsen in de vorm van verhalen, foto's, columns en een gedicht.

Foto: Rogier ten Hacken

Bewonerscommissie Proveniershof

En de winnaar is...

Foto Arnold Bartman

Meer dan duizend stemmen zijn er binnen gekomen op de website www.haarlemmonumentaal.nl en de winnaar van de verkiezing 'Mooiste Monument' is de Grote of Sint-Bavokerk.

Dat werd vrijdag 11 december op de feestelijke afsluiting van Haarlem Monumentaal 2009 in de Gravenzaal bekend gemaakt. Ook werd één gelukkige stemmer blij gemaakt met een viergangen diner voor twee personen in het mooiste monument.

Toen de aarde nog plat leek en de zon om de aarde draaide, werden vuren ontstoken om duivelse geesten te verbannen. Kaarsen met óf zonder elektrisch snoer branden we nog steeds. In het Proveniershof staat een verlichte kerstboom. Een oerteken, in harmonie en vriendschap neergezet door bewoners. Een symbool van saamhorigheid. Op een sociaalbewogen 2010.

Willem Brand

Pieckfijn op de thee

Nostalgie ten top in het Warmoeskwartier tijdens het jaarlijkse historische festival 'Pieck Parade' op 12 december. Terug naar de 19de eeuwse romantiek die Anton Pieck zo prachtig wist te verbeelden. Een grote groep rollenspelers in romantische kleding zal door de oude straatjes rond de Bavokerk flaneren of hun waren aanprijzen.

Het thema in het hofje In den Groenen Tuyn is 'Dames op de thee'. Een aantal hofdames is op zaterdag tussen 11.00 en 18.00 uur gastvrouw. De kamer achter de regentenkamer, vroeger een kamer waar de vrouwen van de regenten al spelletjes spelend de avond doorbrachten terwijl de heren regenten vergaderden, is door Heleen Buurman van de Gelderse Roos ingericht in de 19de eeuwse stijl. Zij ontwierp ook de kleding voor de vier dames van de betere stand die in de regentenkamer thee (mogen) drinken!

Hofjeskrant Enquête Uw mening telt!

Na acht nummers in twee jaar willen de makers graag weten hoe u, de lezer, de krant waardeert.

Als u uw mening geeft en de op papier inlevert, dan ontvangt u als dank een proefzakje Hofjesteet. U kunt ook uw mooiste, leukste of meest bizarre hofjesanekdote aan ons kwijt.

De eerste tien deelnemers ontvangen een attentie van Van der Pigge.

Zie verder pagina 7.

Dominee Craandijk in Wijnberghofje

In doopsgezinde kringen is dominee Jacobus Craandijk een bekende naam. Tijdens de Open Monumentendagen duikt hij onverwacht op in het Wijnberghofje.

„Hier bevond zich in het begin van de 17de eeuw één van de oudste godshuizen van de doopsgezinde gemeente. ‘De Wijnberg’ is het bijbelse beeld voor de volmaaktheid en de overvloed. Een mens kan niet overvloedig genoeg in zijn geloof zijn, niet waar? In 1683 zijn een aantal kerkjes verenigd in een grote schuilkerk in de Frankestraat. Na de reformatie mochten doopsgezinden net als katholieken namelijk geen zichtbare kerk aan de weg hebben. Er was bijvoorbeeld ook geen toren met luidklok. Protestanten hadden zelfs de opdracht om tijdens diensten in dispuut te gaan,” vertelt dominee Craandijk aan de nieuwsgierige bezoekers.

Maar de dominee is allesbehalve een gids die aan één stuk door eeuwenoude feiten

oplepelt. Dat blijkt als bewoonster Hermien Heydenrijk kennis komt maken. „U ziet hier één van de stokoude bewoners. Dat zij hier woont, is dwars tegen de regels. Zij kan hier eigenlijk al jaren niet in!“. Toen de functie van godshuis verdween, liet de geloofsgemeenschap er twee vleugels aanbouwen en konden doopsgezinde vrouwen vanaf hun vijftigste er hun oude dag slijten. Craandijk: „Zij moesten dan wel een bed inbrengen, géén man, twee hoofdkussens, drie paar slopen... Ja, wat die twee hoofdkussens dan moeten?!“

• Samen met tuinvrouw Hermien Heydenrijk

>> vervolg pagina 1 >>

Hofjestocht in eigen stad

Het hofje ‘In Den Groenen Tuyn’, waar alleen de achteringang uit 1616 stamt, kreeg in 1895 een poortgebouw toen een oude herberg in de Warmoesstraat werd gekocht en gesloopt.

De eerste steen in het Gravinnehof een gedenksteen die aangeeft dat er op die plek tweehonderd jaar een Remonstrantse schuilkerk heeft gestaan. Na de sloop in de jaren twintig, raakte de steen kwijt. Määr

bij de notaris bleek dat bij de koop de eeuwige zorg voor die steen inbegrepen zat. In het archief dook gelukkig een tekening op en kon een replica worden ‘Hofjestocht in eigen stad’ gemaakt.

De Barrevoetestraat telde in vroeger eeuwen naast de nog bestaande hofjes van Loo en Wijnberg nog twee hofjes: het hofje van de Twaalf Apostelen

en de Vijf Huisjes. Die sneuvelden vanwege een wegverbreding. Op de pomp in het hofje van Loo staan drie kroontjes, het wapen van Elisabeth van Thüringen, de patrones van het Elisabeth Gasthuis ziekenhuis. Er wonen sinds 1981 geen verpleegsters meer, maar de mix tussen jong en oud bestaat nog steeds.

Na een drankje in de regentenkamer van het Zuiderhofje en een klucht in de tuinkamer van het Frans Loenenhofje eindigt de middag in het hofje De Bakenesserkamer. Aannemer Pim van Zalingen, verantwoordelijk voor de restauratie van de regentenkamer, maakt van de gelegenheid gebruik en maakt zich hard voor een leerlingstelsel zodat kennis van oude handwerklieden niet verloren gaat. Iesje Vermeulen, voorzitter van de stichting Haarlemse Hofjes, sluit daar op aan. „Vandaag zijn we langs plekken gelopen waar vroeger hofjes hebben gestaan. Laten we de bestaande hofjes tenminste behouden, met zorg en eerbied voor het eeuwenoude erfgoed.“

Tegen 't licht...

Na in Rotterdam 22 jaar ‘gediend’ te hebben was Jacobus Craandijk (1834-1912) zestien jaar dominee in Haarlem. Zijn vrije tijd bracht hij vooral wandelend en spittend in archieven door. Met zijn zeventalige serie wandelboeken wilde hij een monument oprichten voor ‘verdwijnd Nederland’. Craandijk bleef het liefst binnen de landsgrenzen. In 1904 verscheen van zijn hand ‘De Haerlemsche hofjes’: foto’s van 26 lichtdrukken met bijschriften, een uitgave die hij maakte in opdracht van de Vereniging Haerlem. Marijke Kots gaf de dominee een rol in een theaterstuk getiteld ‘Van huis uit doopsgezind’.

Kerstmenu

In den Swarten Hondt

Lunch en diner
vrijdag 26 december 2009

Kir Royal met amuse

Schollefilet op een mousseline van knolselderij en gemarineerde rode biet

Duivenborstfilet en geconfijt duivenpootje met bospaddestoelen en zongedroogde tomaatjes

Tournedos van hert met wintergroente, stoofpeertje, huisgemaakte frites en truffelsaus

Dessert amuse

Grand dessert

Koffie of thee met bonbons

Prijs per persoon (incl. wijn, fris of bier)

€ 62,50

Spaarne 37 • 2022 CE Haarlem
Telefoon 023 54 00 323

...Tot de Melkbrug weer hangt

Eetlokaal In den Swarten Hondt is een restaurant met een bijzonder concept. In samenwerking met Stichting de Linde uit Haarlem wordt al ruim twee jaar op succesvolle wijze een combinatie gemaakt van hoogwaardige horeca en zorg.

Tijdens de opening van het lunchcafé biedt de

Swarten Hondt dagstructuur aan een aantal mensen met een lichte verstandelijke beperking. Deze collega's zullen, daar waar mogelijk, naar capaciteit betrokken worden bij de bedrijfsvoering. Op deze wijze hoopt de Swarten Hondt voor hen op een laagdrempelige manier, de zelfredzaamheid en integratie in de samenleving te bevorderen.

De Swarten Hondt is gesitueerd aan de oostkant

van het Spaarne. De Melkbrug is voor ons de directe verbinding met het stadscentrum. De brug wordt momenteel gerestaureerd in Schiedam en wordt medio april 2010 pas weer terug verwacht. De klantenkring van de Swarten Hondt moet tijdens de renovatie extra meters maken om in het Eetlokaal te komen. Deze extra moeite willen wij graag belonen met spetterende aanbiedingen.

In den Swarten Hondt

EETLOKAAL LUNCH & DINER

Aanbieding

• KOFFIE MET 'HUISGEMAAKT' GEBAK
VOOR SLECHTS €2,00 (dagelijks tot 15.00 uur)

• ALLE MAALTIJDSALADES €10,00
(korting 30 tot 50% dagelijks van 16.00 tot 18.00 uur)

Restaurant Eetlokaal 'In den Swarten Hondt'
Spaarne 37 • 2022 CE Haarlem
023 54 00 323
www.swartenhondt.nl

Vijftig jaar verbonden aan hofjes Noblet en Staats

Het zal niet vaak voorkomen dat een aannemer een halve eeuw verbonden is aan een hofje. Of aan twee! De Regenten van de hofjes Noblet en Staats vonden het een mooie reden voor een feestje en zetten Frans de Ruig, vijftig jaar in dienst bij bouwbedrijf Cramer waarvan vijftwintig jaar als directeur, en zijn naaste familie op 30 september in het zonnetje.

• Rechterhand Ronald Nierse aan het werk, Frans de Ruig ziet dat het goed is

En verwenweekend voor twee uit handen van de regenten, een ingelijste stadskaart van Haarlem en een mooi Haarlems boek van de bewoners én vele mooie woorden. Frans de

Ruig en zijn vrouw Riet zijn er beduusd van. „De regenten wisselen vaker dan dat je vijftig jaar hier komt, u bent de constante factor die beide hofjes op zijn duimpje kent. Als wij iets bedenken, dan

Waaierklucht in hofje

De laatste buitenactiviteit in het 'culturele seizoen' van het Frans Loenenhofje vond tijdens het Open Monumentenweekend plaats. Geheel volgens jarenlange traditie kwam de Letterlievende Vereniging J.J. Cremer op visite. Bezoekers en bewoners werden getrakteerd op een klucht, natuurlijk van de hand van veel(toneel)schrijfster Marijke Kots. Liefdesverwickelingen rond

het waaierspel in 'de hogere kringen' tijdens de Franse overheersing. Want de dames waaierden toen in gezelschap heel wat af en niet alleen om het hoofd koel te houden. Er werden zo nogal wat heimelelijke boodschappen doorgegeven. In het stuk gaat een dame van jaloezie compleet over de rouge wanneer haar verkering ingaat op de waaieravances van een andere vrouw.

• Opa Frans met kleinkinderen Dylan en Naomi

is vaak uw commentaar: denk er nog eens over na. De kwaliteit van uw werk wordt hoog gewaardeerd en u bent ook groot in kleine klussen. Dat hoort bij uw liefde voor erfgoed en monumenten”, zegt regent Boeré namens het bestuur. „De heer De Ruig is uitermate creatief in het vinden van oplossingen”, zegt regent Termijtelen tijdens de borrel. „Goede en goedkope oplossingen”, vult collega-regent Van Voorst van Beest aan. „Het is overweldigend, de vijftig jaar zijn voor mij omgevlogen”, vindt feestvarken Frans. Met kleinzoon Dylan en kleindochter Naomi loopt hij aan het eind van de receptie nog even door het hofje. Hij legt ze het gebruik van de zonnewijzer uit en als opa Frans bij de pomp zegt dat ze vroeger geen kranen hadden, roept Dylan wijs: „Wel flessen!”

Schaven aan het verleden

In de werkplaats van Bouwbedrijf Cramer liggen meer dan honderd houten schaven uit 1863, het eerste levensjaar van de firma.

„Ons bedrijf heeft nooit geadverteerd, men weet ons te vinden”, zegt Frans de Ruig (65) met enige trots. Goten, deuren, deurpanelen, balkonhekken en kozijnen, alles wordt door bouwbedrijf Cramer met de hand én met liefde gemaakt. „We maken het precies na zoals ze het vroeger deden met dezelfde materialen en hetzelfde gereedschap.” Naast restauratie van houtconstructies doet het bedrijf ook tegelwerk.

De blik op...

Een gezonde oude dag

In het hofje van Staats, volgens goed christelijk gebruik gesticht met een deel van de erfenis van de in 1729 overleden zijdekoopman Sybrand Staats, is een curieus hulpmiddel bewaard gebleven: een vurenhouten looprekje uit circa 1850.

Weduwen of vrijsters van zekere leeftijd, die er wilden wonen, moesten wel lid zijn van de Nederlandse Hervormde Gemeente én een som van vijftig gulden meebrengen voor hun eigen begrafenis. Eenmaal woonachtig, was er geen huur verschuldigd en probeerden de regenten de gebreken van de ouderdom zoveel mogelijk te verlichten. Medische zorg gratis inclusief de benodigde medicijnen.

Het welbevinden van de dames stond bij de regenten hoog in het vaandel. Als de goede oude dag met mankementen kwam, werd er creatief naar gekeken hoe het leven toch nog zo volwaardig mogelijk zou kunnen zijn, eventueel met gebruik van een hulpmiddel. Het op zolder aangetroffen apparaat is een houten looprek dat naar de maatstaven van nu

een rollator zou heten, mits het ook nog wieltjes had gehad.

Behalve een looprekje was er voor de dames eventueel ook een gehoortoestel of bril beschikbaar. Mocht dit alles niet meer baten, was alle medische zorg vergeefs en kwam iemand uiteindelijk te overlijden, dan hadden de regenten de beschikking over een eigen grafkelder in de Janskerk. Zo was voor de hofdames zelfs postuum een nette huisvesting gewaarborgd.

Louis Mathijsen

**Tijden veranderen...
gelukkig maar!**

Wonen in een hofje is populair: het aantal aanmeldingen bij de Haarlemse Hofjes neemt toe. De hofjespopulatie bestaat, op wat uitzonderingen na, uit alleenstaande vrouwen van boven de 55 of 60 jaar. Hier en daar hebben ook heren hun entree gemaakt. Deze 55 plussers zijn geenszins meer de afhankelijke en onderdanige mensen uit voorgaande eeuwen. De huidige hofjesbewoners zijn mondige en vitale senioren, die actief op weg zijn naar hun muziek- of kaartclub, hun parttime baan, hun kleinkind, hun sport of zangkoor al dan niet toegerust met een rollator, snorfiets of auto. Bewoners plegen in toenemende mate overleg met elkaar en bespreken hun gemeenschappelijke belangen of organiseren hun gezamenlijke barbecue of andere gezellige bijeenkomsten. In schril contrast tot deze leef sfeer staat de mentaliteit in de hofjes uit voorgaande eeuwen: de positie van de hofjesbewoonsters was verre van aangenaam. In een reglement van 1845 voor de Hofjes Beeresteijn, Groene Tuin en Spoorwater lezen we bijvoorbeeld:

„Bij hunne opneming staan de vrouwen in vollen eigendom af aan de administratie van het hofje, al wat zij bezitten of in het vervolg zullen komen te bezitten, speciaal erfenissen en legaten of hoe ook genaamd en zullen dus over niets mogen beschikken zo min bij hun leven als na hunnen dood, hebbende zij dus enkel het gebruik van de goederen die zij medegebragt hebben.” In het volgende artikel staat dat niets van deze goederen verkocht, vervreemd, verruild of weggegeven mogen worden, tenzij met toestemming van de Dames Regentessen: de boete zal dan zijn zes weken geen Preuves bij de eerste keer en als het wederom gebeurt zal men van het Hofje ‘afgezet worden.’ Daartegenover staat echter, dat zo lang de kas zulks gedooft de voordelen voor de bewoonsters bestaan uit: “eene vrije woning, wekelijks vijftig cents en jaarlijks twintig vaten turf, twee mudden aardappelen en verder boter, hout, zeep en zout.”

Om de dames goed onder duim te houden treffen we de volgende regels aan: “Die scheld, vloekt en verwensingen doet, verbeurdt zes stuivers, al is het in drift of quaadheid, en als het rusie is die aanhoudt in geen zes weken Preuves.” Als er een bewoonster ziek of onpasselijk is moeten de anderen bij beurten oppassen, waarvoor zij twee stuivers per dag genieten en voor waken in de nacht acht stuivers per keer. Bij overlijden van een medebewoonsters “moet er beurtings by dag by het lyk door ieder eenige tyd gebeden worden en op de Begraafdyd door allen de Virgili worden gebeden, op de boete van zes stuivers, voor ieder die daar nalaatig in mogt zyn....” Natuurlijk moeten dit soort reglementen in historisch perspectief geplaatst worden, maar toch ruim 160 jaar later kijken we hier met verbazing en enige afkeer op terug. Volmondig wil ik dan ook eindigen met: *Gelukkig... de tijden zijn veranderd!*

Jesje Vermeulen-Haanappel
regentes

Burendag in het Proveniersshof

Handen uit de mouwen in het Proveniersshof tijdens de Derde Nationale Burendag. Zeker tien bewoners zetten hun beste beentje voor. „Ik kon niet eens koffie drinken en wakker worden. Om negen uur stond ze al voor het raam”, zegt Marcel over buur-

vrouw Feli. Stella, bewoonster van de buitenste ring, helpt dochter Brenda schoon schip maken. Die laatste is helemaal in haar sas als buurman Henk, lid van de bewonerscommissie, viooltjes en bloembollen komt brengen. Bert is met zus Bianca, die over is uit Frankrijk, met de bezem in

de weer. Verderop vegen de burens Juke en Fleur eendrachtig samen op. „In tijden van nood doet Juke boodschappen voor mij of ik voor haar”, vertelt Fleur die het heerlijk vindt om aards bezig te zijn. Zij houdt ook de tuintjes voor twee burens bij. Inderdaad, beter een goede buur...

Laatste rustplaats van Dirck van Bakenesse ongewis

Onbekend is waar de stichter Dirck van Bakenes (1340 – 1393) van het hofje De Bakenesserkamer begraven ligt, zo werd duidelijk aan de oproep van de regenten in nummer 7 van deze krant.

Oud-stadsarchivaris Jaap Temminck meldt dat er in de St. Bavokerk geen graf van hem meer te vinden is, maar dat zegt niets omdat er nog maar enkele middeleeuwse grafstenen zijn. „De meeste oude grafstenen zijn verdwenen en vervangen door latere. De graven in de kerken waren een handelsobject en werden later vaak weer doorverkocht. Daarbij kon de grafsteen ook verdwijnen. Een later voorbeeld: Het graf van de schilder Saenredam werd in 1785 aangekocht door de regenten van het Frans Loenenhofje. Die steen

bleef, maar daaronder liggen de resten van enkele bewoonsters van het hofje. Grafadministratie uit die tijd is niet overgeleverd”. Jaap Temminck, schrijver van ‘Langs Haarlemse Hofjes’ en ‘Frans Loenenhofje 1607-2007’, oppert nog een andere mogelijkheid. „In de Janskerk zijn in ieder geval enkele leden van de familie Bake-

nesse begraven zijn. Hillegonda, de vrouw van Jacob van Bakenesse (ca. 1278 – ca. 1354), liet in 1322 bij testament geld na aan de Jansheeren en wilde in de Janskerk begraven worden. In het Memorieboek van de Jansheeren komt zij niet voor, maar zij kan er wel overeenkomstig haar laatste wens begraven zijn. Dirck van Bakenes komt evenmin in het memorieboek voor maar voor hem hoeft geen memoriemis gesticht te zijn. Wel komt twee keer een vrouw van Jan van Bakenes in het memorieboek voor. Er staan helaas geen jaartallen bij”. Mogelijkheid is ook, zegt Temminck, dat Dirck toevallig buiten Haarlem is overleden en dus ook buiten de stad begraven is.

(wordt vervolgd)

TEYLERS HOFJE

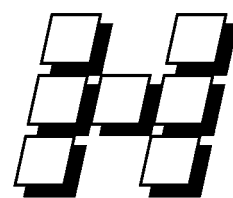
In de bocht van het Spaarne ligt achter een imposante poort het Teylers hofje dat werd gesticht krachtens het testament van Pieter Teyler van der Hulst. Het hofje is een ontwerp van architect Leendert Viervant, die ook de Ovale Zaal in het Teylers museum heeft ontworpen. De lage huisjes staan in contrast tot het monumentale hoofdgebouw, maar het geheel oogt licht en wijds. De regentenkamer behoort tot de top honderd van mooiste historische interieurs van Nederland. Vanaf 2008 onderhoudt en verhuurt woningcorporatie Elan Wonen het Teylers Hofje. Bel voor meer informatie (023) 515 98 59 of kijk op www.elanwonen.nl.

*Zijn stem rauw,
zijn ogen smekend blauw:
of je nog een euro had.
Het woord vuurwater
kwam niet over zijn lippen.
Ruwe bolster blanke pit,
die scherp schoot met bloemen
en in het hof de dieren nooit vergat,
de waan immer op de hielen.
- Nu speelt stadscowboy Nico
indiaantje op de eeuwige jachtvelden.
Zijn lach knallend als een lasso.*

Nico Boonders, bewoner Proveniersshof,
overleed op 18 oktober 2009

Gedicht: Willem Brand / Foto: Fjodor C. Buis

C. den Hollander b.v.
Onderhoudscombinatie
Haarlem (023) 5356812

SCHALKWIJKERSTRAAT 29 - 2033 JC - FAX: (023) 5352800

Haarlemse regenten op landelijke toer

Besturen van meer dan zeventig hofjes zijn vertegenwoordigd in het Landelijk Hofjesberaad. Tweemaal per jaar komt het beraad, dat zich sterk maakt voor het behoud van de woonfunctie van hofjes, bijeen. Zaterdag 31 oktober was dat in Amersfoort, in het hofje Armen de Poth.

De bijeenkomsten hebben het karakter van ontmoeting en zijn een goede gelegenheid om inhoudelijk bij te praten over het beheer van het erfgoed. Naast een formeel gedeelte is er ook ruimte om het gasthofje en het oude centrum te bezichtigen. Tijdens de stadswandeling bezocht de groep o.a. de Koppelpoort. In vroeger eeuwen werden elke ochtend en avond boeven uit de gevangenis gehaald om in de tredmolen te lopen om het waterschot van de poort op te halen of te laten zakken. Maarten Poldermans en Wil van Schaik 'mochten' even de raddraaier zijn en kregen voor hun werkzaamheden na afloop een oorkonde.

In Amersfoort verzorgde de broederschap van de Heilige Geest vanuit de Heilige Geestkapel mogelijk vanaf 1350 de zieken. Ook deelden zij "proven" uit,

Foto Jan Willemink

gaven in geld of in natura, aan "arme huysittende." In de volksmond werden die gaven 'de Poth' genoemd. Vandaar ook de naam de Pothbroeders.

Rond 1525 verhuisden de broeders naar het huidige terrein, dat bij toeval 'Pothof' heette. Daar stonden de St. Rochuskapel, het pesthuis, waarin pestlijders werden verzorgd en dat in 1892 is afgebroken, en het Provenhuis met de bakkerij en de uitdeekamer.

Tot 1962 werd in de bakkerij van het hofje brood gebakken om aan de armen binnen het hofje en daarbuiten uit te delen. Als bezuiniging ging men toen over op fabrieksbrood. In 1975 hielden ook de giften in natura voor de armen op, konden ze zogezegd de poth op.

Foto Joke Sloofheer

Vertelpaviljoen

De zomer is de tijd om erop uit te trekken, in de winter kun je daarover verhalen. Het Vertelpaviljoen is de plek voor verhalenvertellers en luistergraag publiek.

Op de zondagen 31 januari en 28 februari bent u welkom van 14.30 tot 16.30 uur welkom in het Frans Loenenhofje. Het programma bestaat uit een optreden van een gastverteller en live muziek.

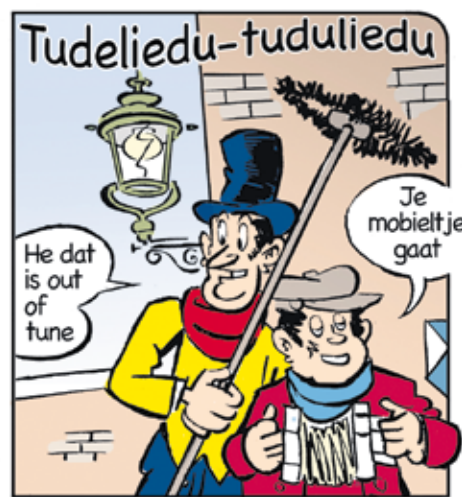
Na de pauze is er open podium. Informatie en aanmelding: 023-557 50 20 of vertelkunsthaarlem@kpnmail.nl

door Alex van Koten

Je waant je direct 100 jaar terug in de tijd

He dat is out of tune

Oeps sorry

Alex- dec. 2009

Kerstpakket

De bange vraag rijst of er in deze donkere dagen nog sprake zal zijn van een preuve, want zo deftig heet bij ons in het Hofje van Heijthuijsen het kerstpakket. Dat Franse woord is een overblijfsel uit de zeventiende eeuw toen de regenten de aan hun zorgen toevertrouwde oudjes een beloning gaven als zij zich hadden onthouden van gekijf en gekibbel en hulpbehoevende medebewoners metterdaad waren bijgesprongen. Dit bewijs van goed gedrag, de preuve, bestond uit een wekelijkse gift van vijftien stuivers per persoon, voor iedereen een half vat bier in de zomer en tegen de winter een paar kilo boter, een flink stuk vlees en vijftien tonnen turf.

De penningmeester betaalde aanvankelijk ook de doodkist, de dragers en de delvers als een oppassende bewoner was ontslapen, maar toen eind achttiende eeuw de tijden nijpender werden moest iedere nieuwkomer honderd gulden neertellen om zijn eigen begrafenis te kunnen betalen. Het bestuur had bovendien bedongen dat een eventuele nalatenschap aan het hofje zou toevallen. 'Met spanning werd dan ook naar elk sterfgeval uitgekeken,' schrijft Ben Speet in zijn boekje Het Hofje van Willem van Heijthuijsen. 'De teleurstelling was groot als er niemand overleed.' Zo noteerde eind 1788 een regent enigszins verbitterd in het kasboek: 'In dit jaar weeder geen sterfgeval, sijnde nu al het derde jaar.'

Rond 1950, na driehonderd jaar geven en nemen, waren de regenten gedwongen de broekriem tot het laatste gaatje aan te halen. Een jarenlange reeks rode cijfers had tot een saldo mortale geleid en aan de eeuwenoude traditie van de preuve werd met pijn in het hart een einde gemaakt (slechts als kerstpakket leeft zij nog voort). Ook met het gratis mudje eierkolen was het gedaan.

Het zou nog erger worden. Het leerstuk van het vrije wonen werd met de jaren minder heilig en na een kostbare restauratie van het hofje in 1985 werd de knoop doorgemaakt: er moest voortaan huur worden betaald! Willem van Heijthuijsen moet zich onder de rijk bewerkte zerk van graf nummer 61 in de Grote Kerk te Haarlem knarsend hebben omgedraaid.

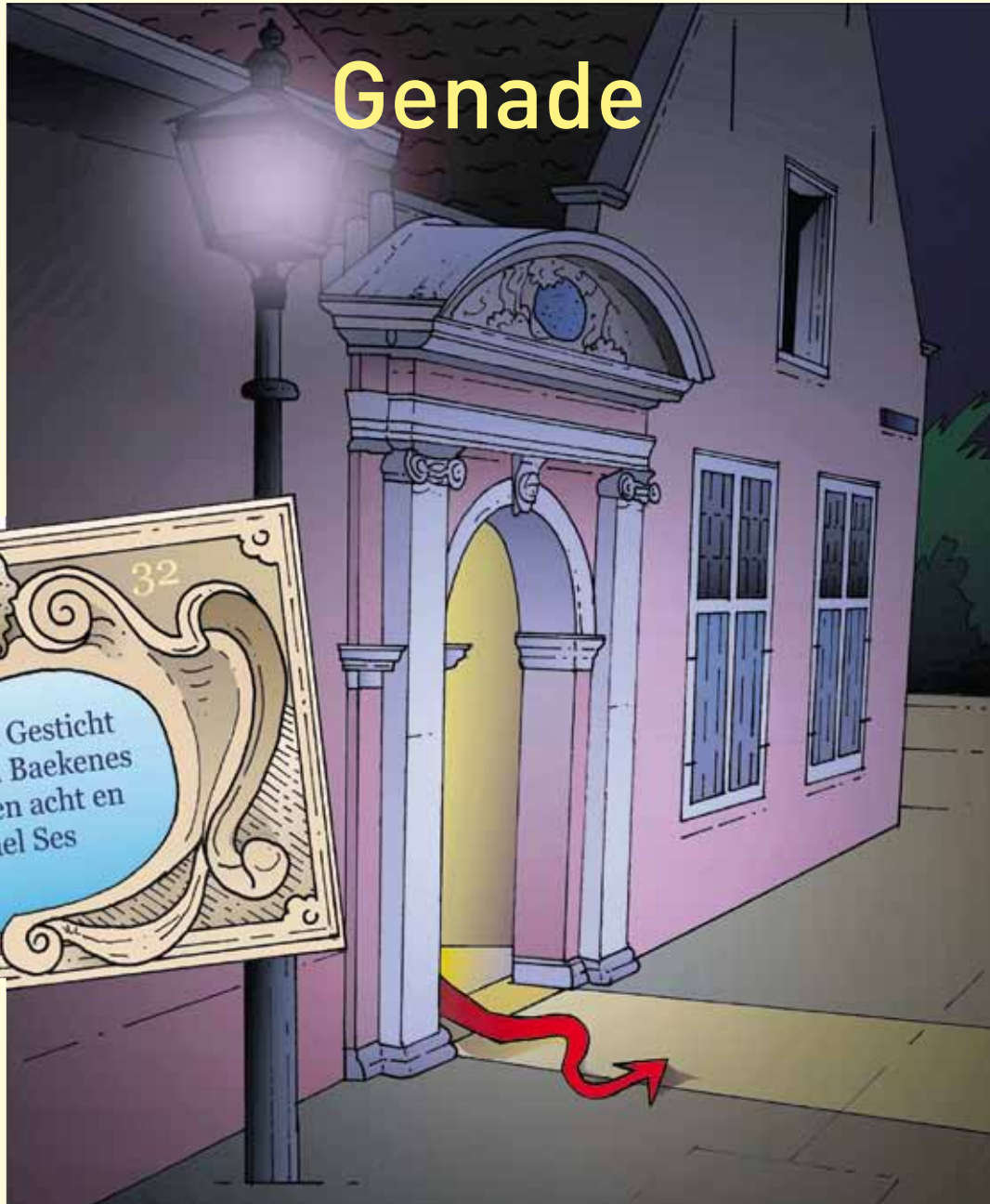
Toch mag hij niet klagen. Met zijn immense fortuin, vergaard in de textielhandel, kon hij de eeuwigheid kopen. Want behalve dat zijn naam al sinds 1651 in gouden letters boven de ingang van het hofje aan de Kleine Houtweg prijkt, heeft Frans Hals hem maar liefst tweemaal geschilderd. Beide keren heeft Willem, de ijdele vrijgezel, waar voor zijn geld gekregen. Hij staat er pront op. Trots als een pauw en zwierig als een dandy kijkt hij de toekomst in. Volkomen zeker van zijn zaak.

Zekerder dan ik van mijn kerstpakket.

Hans Hoffmann

Genade

‘Waar is pastoor Roelofs?’ Geschrokken staart Katrijn naar de jongeling op de stoep die buiten adem zijn voorhoofd afveegt en zijn witkanten priesterkleed fatsoeneert. ‘Een hoogmis. Hij moest...’ De dienstmaagd heeft zich al omgedraaid. ‘O, lieve God!’ Met twee, drie treden vliegt ze de natuurstenen hoofdtrap op. En Thomas achter haar aan. Langs eikenhouten ornamenten en wandtapijten uit Vlaanderen, onder het glas-in-loodraam met drie Andreas-kruizen. ‘Is hij... Is hij al...’ Met één

© 2009 Eric J. Coolen

hand klemt de pas gewijde priester een riemtas tegen zich aan en probeert de meid bij te houden. Een nauwe gang door, norske portretten voorbij en dan een donkere kamer binnen. ‘Hij is toch niet...’ Thomas valt plotseling stil. Gedaanten in het schemer kijken om. De bejaarde Lijsbeth Florisdochter leunt zwaar op haar oudste zoon Dirk: ‘Waar is vader Roelofs?’ Katrijn schudt haar hoofd en de jeugdige priester schuifelt naar voren. Nerveus pulkend aan zijn zwarte stola. Naar het hemelbed overdekt met wollen lakens. En daartussen... een uitgeteerd lichaam, melkwit en zo broos, bijna doorzichtig. ‘Is hij...’ Zonder te antwoorden stapt de jongste zoon opzij en Thomas knielt neer. ‘Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto.’ Koortsig speurt hij naar enig levensteken, terwijl hij vier paar ogen voelt branden. ‘Moet u niet... – Ja, ja, natuurlijk.’ Met trillende vingers haalt

Thomas een koperen vaatje tevoorschijn. ‘Per istam sanctam unctionem...’ Hij zalft de samengevouwen handen met Heilige Olie. ‘Indulgeat tibi Dominus...’ Eenzelfde kruisje op het omzwachtelde voorhoofd. ‘Vader wordt mijn ziel gered?’ Thomas deinst achteruit en een doffe blik volgt hem. ‘Zal mijn geest rust vinden?’ Stilte. Buiten komt een melaatse met zijn ratel voorbij. ‘Absoluut, Dirck!’ Gloedvol buigt Lijsbeth zich naar haar man: ‘Jij hebt jouw talenten verzilverd in dit leven. Hoelang was jij geen deken van het Kerstmisgilde? En oudste schepen? Niemand heeft meer bereikt in Haarlem dan jij.’ Ze legt haar hand tegen zijn wang. ‘Maar

de eersten zullen de laatsten zijn, niet priester?’ Met onrustige ogen zoekt de grijsaard steun bij Thomas en die stamelt: ‘Oprecht berouw verschoont iedere zonde. – Mijn vader heeft nooit iets misdaan!’ De jongste zoon is opgesprongen. ‘Jan, alsjebliet! – Tegen niemand! Behalve misschien die bastaard van Oosterwijck. Maar die vroeg erom, toch?!’ Zijn broer grijpt de knokige hand die in het laken klauwt: ‘Papa, toon berouw in Godsnaam en vraag vergiffenis!’ De oude Dirck hapt piepend naar lucht. ‘Woorden... woorden...’ Zijn zoon drukt een onstuimige kus op beide polsen. ‘Zo wordt u verlost van alle schulden. – Die heeft hij niet!’ Machteloos slaat Jan tegen een bedstijl.

‘Doen... Ik moet iets...’ Het bevende lijf tracht zich op te richten. ‘Dirck, nee!’ Verschrikt schiet Lijsbeth toe. ‘Anders neemt hij me mee... – Wie, papa, wie?’ Met opengesperde mond kijkt Dirck de duistere ruimte rond. ‘Voel je die kilte niet...’ Iedereen luistert. Onbewust tast Thomas naar zijn bidsnoer. ‘Hoor ‘m sluipen... – Heilige Maagd Maria,’ huivert Katrijn. ‘Daar komt hij weer... loeren... en plukken...’ In doodsangst omklemt Dirck zijn oudste kind. ‘Liberanos, Domine, ab omnibus malis! – Troost hem dan,’ smeekt Lijsbeth in tranen. ‘Belooft dat hij behouden blijft.’ Thomas slaat een kruis: ‘Alles ligt in Gods Hand.’ Een kaars flakkert. Uitgeput zakt Dirck weer terug. ‘We zullen bidden voor uw zielrust, papa. En de paupers van Haarlem ook. Toch, priester?’ Thomas aarzelt. ‘Of zijn die hun aalmoezen alweer vergeten? – Ze krijgen onderdak.’ De jongeman kijkt verwonderd opzij. ‘Een gebouw aan de Krocht en de Albstraat... Coen Cuser van Oosterwijck heeft het geschonken.’ Een moment van ontzetting. ‘Die smeerlap!’ Jan trilt van woede. ‘En een stuk pachtgrond onder Houtrijck om het te bekostigen. – Die schoft!’ Buiten zichzelf beent de jongste zoon door het vertrek. ‘In ruil moeten de bewoners bidden voor hun weldoeners tijdens hun dagelijkse mis.’ Lijsbeth kijkt hem aan: ‘Vader Roelofs?’ Thomas knikt. ‘Zelfs nu wil die ploert van Oosterwijck nog de beste zijn.’ Verslagen zinkt Jan neer. ‘Dat armenkoor zal ons gebed overstemmen,’ stamelt zijn broer. ‘Zo vindt papa nooit genade.’ In stilte verzamelt Katrijn de vuile zwachtels: ‘Ik moet... de keuken.’ Ze laat het gezin roerloos achter rond het bed. Buiten kleppert weer een ratel. Thomas aarzelt: ‘Misschien... er is een manier...’ Hij geeft Lijsbeth een document uit zijn tas: ‘Kijkt u zelf maar...’ Als hij is vertrokken, komt Jan overeind: ‘Wat staat er?’ Zijn moeder laat het papier zakken en kijkt hem bedachtzaam aan: ‘Een schets... acht en tweemaal zes... de Dirck van Bakennesse Cameren.’

Tekst: Maarten van der Duin
www.wildwords.nl

Herfst in de hofjes

• BROUWERSHOEJE

• HOFJE VAN STAATS

• HOFJE VAN HEYTHUYSEN

De redactie van de Haarlemse Hofjeskrant
wenst u fijne feestdagen en
een hoffelijk 2010

Teylers Hofje bij Nacht / Foto: Marco Boeringa

Trafostation toch niet naast hofje van Bakenes?

Eerste plan van elektriciteitsnetbeheerder Liander was om op het Philip Franckplein naast het hofje van Bakenes drie transformatoren van ca. 3,5 bij 3 meter (3 meter hoog) te plaatsen. Reden is het verdwijnen in het centrum van twee trafo's bij de Melkbrug en in de Vleeshal. Na bezwaar van de regenten en vragen van PvdA-raadslid Moussa Aynan onderzoekt Liander samen met de gemeente naar alternatieve locaties en mogelijkheden binnen bestaande gebouwen (b.v. de Philharmonie). Andere mogelijkheid is dat de voorziening wordt gespreid in een noordelijk en zuidelijk deel.

Regenten vrezen dat de bouw van een trafostation de fundamenteën van het hofje aantast. Het geraadpleegde Landelijke Hofjesbeeraad deelt die mening niet, mede vanwege een door drukkerij Joh. Enschedé gebouwde betonnen, vier meter diepe, kelder.

tMannetje.nl
Eindelijk weer kunnen fietsen!
Wij van 't Mannetje zijn gespecialiseerd in het oplossen van uw probleem. Voor mensen die moeite hebben met fietsen, hebben wij de goede fiets. Graag nodigen wij u uit een afspraak te maken, dan kunnen we kijken wat wij voor u kunnen betekenen. Bezoek ook onze website!!!
Spaarnwouderstraat 3 023-5407076
2011 AA Haarlem www.tmannetje.nl

Jolijn Hilhorst
praktijk voor
natuurgeneeskunde
en persoonlijke ontwikkeling
Cursus Bloesemremedies
'Bloesems halen stenen van je levenspad'
In zes maandelijkse lessen op donderdagochtend gaat een wereld open: ontdek de werking en leer remedies samenstellen. Aanmelden via www.jolijnspraktijk.nl of via 023-5402620

Haarlemse Hofjeskrant GRATIS meenemen!

In Haarlem ligt de krant gratis voor u klaar in het stadhuis, diverse musea, het Noord-Hollands archief, en bij drogisterij Van der Pigge, Muys Kantoor & Kado, Jan van der Pigge koffie, thee en tabak, Douwe Egberts Koffie & Kado, HEMA-fotoshop en de bibliotheken in Centrum, Schalkwijk, Oost en Noord. Buiten Haarlem in diverse boekhandels en de bibliotheken in Heemstede en Bloemendaal. Ook in zorgcentra waaronder het Reinaldahuis, De Blinkert, De Janskliniek, Schalkweide, Schoterhof, Nieuw-Delftweide en Sint Jacob in den Hout.

Reacties: info@haarlemse-hofjeskrant.nl

De Haarlemse Hofjeskrant kwam mede tot stand dankzij financiële steun van het bestuur van de hofjes Codde & Van Beresteyn.

Oplage: 10.000
Tekst en foto's: Willem Brand
Vormgeving: Kees Reniers

Zorg op maat

Het verleden in steen en hout uitgehakt moet je koesteren en onderhouden. Op een doordeweekse dag doet smid Ron Felix een klusje. Eén van de twee toegangsdeuren van het hofje 'In den Groene Tuyn' valt niet meer goed in het slot.

Deuren die oud en zwaar zijn zakken uit, legt hij uit. In de smederij maakte hij voor een oude deur een nieuwe trekstang. De oude was verroest en trok het letterlijk niet meer. Met die stang komt de deur, die is gaan uithangen onder zijn eigen gewicht, weer in model. In de sponning zagezegd. Op de deur zelf komt een gesmede hoekverbinding die de deur bij elkaar houdt. De

deur is namelijk niet uit één stuk maar uit delen, die vastzitten met pennen. De pennen van de dorpels passen in de 'kamers' van de stijl. Ja, aan een oude deur valt, als je kijkt als handwerksman, veel te verhapstukken.

Haarlemse Hofjeskrant **Enquête**

Uw mening telt!

Na twee jaar wil de Hofjeskrant via een enquête weten wat u ervan vindt. U mening telt! Doet u mee? Dat kan:

- Via de website www.haarlemse-hofjeskrant.nl
- Vul deze vragenlijst in en lever deze in:
 - bij boekhandel Blokker, Binnenweg 138 in Heemstede,
 - bij Van der Pigge, Gierstraat 3 in Haarlem.

U ontvangt dan als dank een **Proefzakje Hofjeste** en kunt natuurlijk een nieuwe (niet-verknipte) krant meenemen.

- Wat voor cijfer geeft u de inhoud van de Hofjeskrant? (1 slecht-9 uitstekend):
- Wat voor cijfer geeft u de vormgeving van de Hofjeskrant? (1 slecht-9 uitstekend):
- Zou u voor het instandhouden van de Hofjeskrant een kleine financiële bijdrage over hebben? Ja Nee
- Welk aspect spreekt u het meest aan in hofjes (kruis aan):
 - de historie
 - wonen en leven op een hofje in de huidige tijd
 - het behoud van de hofjes voor de komende generaties
 - iets anders:
- Op welk adres haalt u de gratis krant meestal op?
- Vindt u dat de krant financiële steun van de gemeente verdient? Ja Nee
- Vindt u dat de Monumentenpagina in 2010 moet blijven? Ja Nee
- Uw leeftijd:
- Stuur ons uw mooiste, leukste of bizarste hofjesanekdote per e-mail toe óf doe het samen met het enquêteformulier in de bus in één van de twee bovengenoemde winkels. Vergeet niet - indien u een anekdote bijvoegt - uw telefoonnummer of e-mailadres te vermelden, want de tien eerste bijdragen ontvangen **een attentie van Van der Pigge**.

HAARLEM

MONUMENTAAL 2009

Haarlem

Monumenten op de kaart

De parels van de Haarlemse Monumentenkroon, zo worden de hofjes in één van de twaalf filmpjes genoemd, te zien op de website www.haarlemmonumentaal2009.nl. Andere prachtige én soms grappige kijkjes op de verborgen schatten achter de gevels zijn o.a. van de St. Bavokerk, de Kathedrale Basiliek, Paviljoen Welgelegen, het Corrie ten Boom huis en zwembad De Houtvaart.

De DVD van Haarlem 'Monumentwaalf' is voor € 9,95 te koop bij het VVV-kantoor op het Verwulft. Dat het monumentale verleden leeft, bewijst ook het grote aantal (jonge) bezoekers aan de eerste Monumentennacht op 31 oktober. De dwaallichtjesticht trok maar liefst 220 kinderen in plaats van de verwachte vijftig. Na een muzikale concertwandeling van Vivaldi's *Vier jaargetijden* werd de monumentale nacht in de St. Janskapel, waar de avond begon met een stampot, met een glas wijn afgesloten. Proost, op onze mooie stad.

Help een monument in Historisch Museum

Vanwege Haarlem Monumentaal pakt het Historisch Museum met hart en ziel uit met een rijk geïllustreerde tentoonstelling over Haarlems trots in steen, lood en hout.

Stelt u zich eens een stad zonder Grote Markt, Vleeshal, Teylers Museum, Bavokerk en hofjes voor. „Dan zou Haarlem toch een Lelykstad zijn?” meent samensteller Margreeth Pop, die ruim van beeldmateriaal werd voorzien door haar man Jaap. Van de hand van de oud-burgemeester alle interieurfoto's, dus ook de inkijkjes thuis bij Pieter Biesboer, oud-conservator van het Frans Hals Museum, en Jaap Temminck, oud-stadsarchivaris. Margreeth Pop: „Natuurlijk zijn er de lasten, als eigenaar dien je een meerjarenplan voor onderhoud te maken, maar je huis wordt juist meer waard als de originele details behouden blijven.” Vanzelfsprekend is er ook plek voor de hofjes, die in de 19de en 20ste eeuw in financiële problemen kwamen omdat de huisjes niet meer voldeden aan de moderne wooneisen. Dankzij subsidies van het Rijk konden de hofjes in de jaren tussen 1980 en 1995 worden gerestaureerd en aan de moderne tijd worden aangepast. Bijzonder een foto van de houten spanten-

Kapsalon 'Hart en Ziel' Foto: Jaap Pop

kap in het Remonstrantse hofje, de vroegere klokkentoren van het Ursuline klooster. Ruimer in hun jasje dan huizen in hofjes zitten kerken.

Sta-in-de-weg's zoals de Dominicus Kerk waarvan behalve archiefbeelden alleen de torenspits nog staat en wel op een Schalkwijkse snackbar. De Bakeneskerk wordt archeologisch centrum en in de Heilige Hart Kerk aan het Kleverpark wonen nu 61 studenten appartementaal en huist ook een kapper. De kerk niet om in de geest van Gerard Reve 'Nader tot God' te komen, maar om je (wilde) haren te verliezen. Vast als een huis staan de Sint Bavokerk en de Kathedrale Basiliek Sint Bavo. Het zou toch heiligschennis zijn om van die twee beeldbepalende parels te wereldse bolwerken te maken...

De tentoonstelling *HELP een monument* is in het Historisch Museum Haarlem te zien t/m 21 februari 2010. Meer info: www.historischmuseumhaarlem.nl

Zicht op de gevelsteen

De sluitsteen die tot 1916 boven de poort van de pakhuizen van bierbrouwerij 't Scheepje hing, is in 1999 opgeknapt en teruggeplaatst in opdracht Stichting Geveltekens Vereniging Haarlem. Verderop hangt nog een varende schip: het handelsmerk van de bierbrouwerij, in 1606 begonnen door Dirck Diricksz de Jonge, die het als schipper goed voor de wind was gegaan. In 1818 wordt de bierbrouwerij verkocht, het 17de eeuwse interieur van de brouwersfamilie overleefde wonder boven wonder alle verbouwingen en is te bewonderen in het Philadelphia Museum of Arts. Mail uw oplossing naar: info@haarlemse-hofjeskrant.nl
Oplossing HHK 7: 'In den rosbaer' hangt naast de ingang van het Bruiningshofje op de Botermarkt. Winnaar is mevrouw Bini de Vries.

Een juweeltje van hout en steen

Aan de gevel herinnert het gevelteken 'In 't Wapen van Schotland' aan de vroegere handelsbetrekkingen. Hier werd ooit gehandeld in Schotse wol die in Haarlem werd gebleekt en geveerd. Het huis in het Haarlemse Museumkwartier is ook van binnen een juweeltje.

In de volksmond staat het huis met de trapgevel - vroeger een teken van rijkdom - bij oudere Haarlemmers beter bekend als 'het kleine winkeltje'. Tot 1983 zat er een potten- en pannenkelder in. Bewoonster Paula Kroon heeft nog voor een groothandel gewerkt die aan het winkeltje leverde.

In de jaren zestig van de vorige eeuw was het in 1608 als één van de laatste in Haarlem met een houten skelet gebouwde huis nota bene onbewoonbaar verklaard. Onvoorstelbaar als je ziet hoe prachtig dit huis met leistenen vloer in de oude staat is teruggebracht. Eigenlijk is de huidige staalbouw een moderne versie van de houtskeletbouw: na de palen

en balken werden de muren ertussen geplaatst. Volgens de koopaktes zaten er ooit twee vleeshouwers (=slagers) en een kuiperij. Niet vreemd dat Paula en Wouter Kroon er in 1998 meteen verliefd op werden. Het huis heeft stijl én potentie. Door twee vloertjes weg

te halen en daarvoor in de plaats een trappenhuis met stalen zuil en hekwerk terug te brengen ontstond een voor- en achterhuis. Minder vloer maar meer ruimte! Dertien jaar woonden Paula en Wouter in een tot een soort hoeve omgebouwde arbeiderswoning in het Groningse

Tornwerd. „Wat we daar vlak hadden, hebben we hier gestapeld,” meent Wouter. De mix tussen het moderne staal en de houten balken doet verfrissend aan. Logisch dat de architecten Eckhardt & Leeuwenstein vonden dat er 'wat' van te maken was. Het huis krijgt een extra lading door de stijlvolle keuze van kunstwerken. Nergens opdringerig, maar juist indringend. En dan is er ook nog een achtertuintje waar in stilte een kleurtje opgedaan kan worden. Aan de vier eeuwen oude muur van de burens van de Omvalspoort hangt een spiegel om een extra gevoel van ruimte te scheppen. Aan het huis is overigens ook de poort toegevoegd die eeuwen terug naar de twee achterhuisjes leidde.